

Европейски съд по правата на човека

Издателство Маркт Интерн ООД и Клаус Беерман срещу Германия
(Markt Intern Verlag GmbH and Klaus Beermann v. Germany)

Жалба № 10572/83, А.165

Решение от 20 ноември 1989 г.

(резюме)*

[Чл. 10](#): свобода на словото в търговията

Информацията от търговско естество не може да бъде изключена от обхвата на чл. 10, т. 1, чието приложение не се ограничава само до определени видове информация, идеи или форми на изразяване. Свободата на преценка, която отделните държави имат относно необходимостта от намеса, е значителна по търговските въпроси и особено в една толкова сложна и променяща се област, каквато е нелоялната конкуренция.

Факти по делото

Първият жалбоподател – Маркт Интерн е издателска фирма, регистрирана в Дюселдорф. Вторият жалбоподател – г-н Клаус Беерман е нейният главен редактор.

Издателската фирма Маркт Интерн, създадена и управлявана от журналисти, имала за цел да защитава интересите на малките и средни търговци на дребно срещу конкуренцията на големите дистрибуторски компании, като супермаркети и фирми за пазаруване по каталог. Тя отпускала на участниците в търговията на дребно финансова помощ при воденето на т.нар. “пробни дела”, лобирала пред органите на властта, политическите партии и търговските асоциации от тяхно име и в определени случаи правела предложения за промени в законодателството.

Нейната основна дейност в тяхна подкрепа обаче била публикуването на редица бюлетини, насочени към специализирани търговски сектори, например този на аптекарите и на търговците с козметика. Това били седмични листовки с новини, които осигурявали информация за новостите в рамките на съответния пазар, и по-специално – за търговската практика на големите фирми и техните доставчици. Те били отпечатвани на офсет и достъпни чрез открит абонамент. Листовките не съдържали никаква реклама или статии, поръчани от групите, чиито каузи защитавали.

Маркт Интерн претендирала, че е независима фирма. Нейните приходи се формирали изключително от абонамент. Тя публикувала и други серии от бюлетини,

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

съдържащи по-обща информация за потребителите, например “практически съвети за данъците, за застраховките, авиотранспорта”, насочени съответно към данъкоплатците, застраховащите се лица и авиопасажерите.

На 20 ноември 1975 г. в информационния бюлетин за аптекари и търговци на козметика се появила една статия от г-н Клаус Беерман. Тя описвала случай с английска фирма за поръчки по пощата, Cosmetic Club International (“Клубът”), по следния начин:

“ “Аз поръчах априлския козметичен комплект от “Клуба” и платих за него, но го върнах след няколко дни поради това, че не бях удовлетворена. Въпреки че формулярът за поръчка ясно и изрично казваше, че имам право да върна комплекта, ако съм неудовлетворена, и че имам право да получа обратно платеното, до този момент не съм видяла и стотинка. Нямахме и никакъв отговор на моето напомняне от 18 юни, в което им дадох срок да ми отговорят до 26 юни.” Това е информацията на Мария Лахау, аптекарка в Целе, за търговската практика на този английски клуб за козметика. На 4 ноември ние изпратихме телекс на мениджъра на клуба Дорин Милър със следния текст: “Това изолиран случай ли е или е част от Вашата официална политика?” В незабавен отговор на следващия ден, от “Клуба” претендираха, че не им е известно нищо за комплекта, върнат от г-жа Лахау, или за нейното напомнително писмо от юни. Обещаха обаче да направят необходимото проучване по случая и да изяснят въпроса, като се свържат с аптекарката в Целе. Въпреки този временен отговор, ние бихме искали да поставим следния въпрос на всички наши колеги в търговията с лечебни и козметични продукти: имали ли сте опит, сходен с този на г-жа Лахау с козметичния клуб? Знаете ли за други подобни случаи? Въпросът дали този инцидент е изолиран случай или един от много такива е решаващ за преценяване на политиката на “Клуба”.”

“Клубът” започнал съдебно преследване срещу Маркт Интерн. Хамбургският окръжен съд постановил решение в полза на Клуба, като заключил, че “Маркт Интерн не е трябвало да прави обобщения от случая на г-жа Лахау, обстоятелствата по които все още не са били достатъчно изяснени, и да го използва, за да критикува клуба. Този начин на действие не може да бъде приет за съобразен с дълга на журналиста. Ответниците е трябвало първо да предприемат по-нататъшно разследване, но не във формата на отправяне на искане за информация от страна на търговците на дребно ...”.

На 31 март 1977 г. областният апелативен съд отменил решението на окръжния съд и се произнесъл в полза на жалбоподателите.

Клубът обжалвал пред Федералния съд, който на 16 януари 1980 г. отменил решението на областния апелативен съд и, изменяйки решението на Хамбургския окръжен съд, разпоредил на жалбоподателите да се въздържат от по-нататъшни подобни действия, под страх от наказание.

За разлика от първоинстанционния съд, Федералният съд основал своето решение на чл. 1 от Закона за нелоялната конкуренция от 1909 г., според който:

“Всяко лице, което, като се занимава с търговия, извършва за целите на конкуренцията действия, противоречащи на честната практика, може да бъде задължено да прекрати тези действия и да отговаря за нанесените вреди”.

Той приел, че въпреки липсата на конкурентни отношения между Маркт Интерн и “Клуба”, този закон е приложим поради това, че въпросното поведение е било обективно от полза за едно предприятие и във вреда на конкурент. Според съда, именно това била преследваната в този случай цел. Апелативният съд не бил държал достатъчна сметка за всички обстоятелства. Ако бил взел предвид, по-специално, предходни дописки за Клуба, публикувани от Маркт Интерн, щял да констатира, че жалбоподателите не са осигурявали информация само в качеството си на печатен орган, а са отстоявали интересите на специализираната аптечна търговия и с цел да закрилят тези интереси са атакували търговската практика на Клуба. Апелативният съд трябвало следователно да заключи, че Маркт Интерн е имал намерение да действа в услуга на специализираната търговия и във вреда на Клуба.

Жалбоподателите се обърнали към Федералния конституционен съд, като твърдели, че има нарушение на свободата на печата (чл. 5, ал. 1 от Конституцията).

Конституционният съд отхвърлил жалбата им на 9 февруари 1983 г.

Г-жа Лахау не била единственият клиент, оплакал се от Клуба. Двама други също информирали жалбоподателите, че и те са срещнали подобни трудности. Първият се обърнал към тях преди публикацията в бюлетина от 20 ноември 1975 г., а вторият – след нея.

Според изявления на собствените му представители, Клубът е продал 157 929 козметични комплекта между 1 декември 1974 г. и 30 ноември 1975 г. През 1975 г. 11 870 лица, които могат да бъдат идентифицирани, са върнали комплектите и са им били възстановени сумите.

Резюме на решението на Европейския съд

Жалбоподателите твърдят, че забраната, наложена им по силата на чл. 1 от Закона за нелоялната конкуренция, както и широкото тълкуване на тази разпоредба, възприето от съдилищата, са нарушили чл. 10 от Конвенцията.

Гледището им се оспорва от правителството, но е било възприето от Комисията.

I. По приложимостта на чл. 10

Правителството твърди, че този текст не е приложим, тъй като материалите и целите на въпросния информационен бюлетин сочели, че той е бил предназначен не да въздейства върху общественото мнение или да го мобилизира, а само да защитава икономическите интереси на определена група от предприятия. Според правителството, такава дейност попада в обхвата на свободата да се извършва търговия и да се участва в конкуренцията, която не е защитена от Конвенцията.

Жалбоподателите не отричат, че защитават интересите на специализираните търговци на дребно. Те обаче твърдят, че Маркт Интерн не се е намесвал пряко в процеса на търсене и предлагане. Фирмата зависела изключително от своите абонати и правела подходящите усилия, за да удовлетвори изискванията на читателите си, чиито интереси били пренебрегвани от основния печат. Ограничаването на свободата

на словото до новините от политическо и културно естество щяло да има за резултат лишаване на голяма част от печата от всякаква закрила.

“Ясно е, че въпросната статия е била адресирана до ограничен кръг от хора, ангажирани в търговията, и не е засягала пряко обществото като цяло. Тя обаче е предавала информация от търговско естество. Такава информация не може да бъде изключена от обхвата на чл. 10, т. 1, чието приложение не се ограничава само до определени видове информация, идеи или форми на изразяване.”

II. По съобразността с чл.10

“По мнение на Съда, жалбоподателите очевидно са претърпели намеса при упражнението на правото им, гарантирано от чл. 10, във формата на забрана, постановена от Федералния съд, възпираща ги от повтаряне на изявленията, публикувани в информационния бюлетин от 25 ноември 1975 г.”

1. “Предвидена от закона”

Жалбоподателите поддържат, че намесата не е била “предвидена от закона”, тъй като е била непредвидима. Според тях, относимото германско законодателство не посочвало разделителната линия между свободата на печата и нелоялната конкуренция. Чл. 1 бил неясен, формулиран с неопределени термини (“честната практика”) и предоставял на съдилищата широка свобода на преценка. Той не давал възможност на гражданина да предвиди в една разумна степен дали би извършил нарушение. Освен това, според жалбоподателите той не бил приложим в случая, поради липсата на пряка конкуренция между Маркт Интерн и “Клуба”. Те твърдят, че не са действали “за целите на конкуренцията”, а просто са изпълнявали журналистическия си дълг.

“Съдът вече е приел, че често законите са формулирани по начин, който не е абсолютно определен. Това е така в области като конкуренцията, където положението се променя постоянно в съответствие с развитието на пазара и на комуникациите. Тълкуването и прилагането на такива законови разпоредби неизбежно е въпрос на практиката. В случая, по тази материя е съществувала постоянна практика на Федералния съд, която е била ясна и обилна, подлагана е била на широка дискусия и е давала възможност на опериращите в сферата на търговията и на техните съветници да регулират поведението си в съответната област.”

2. Законна цел

Според националния съд, въпросната статия е повдигала неоснователни подозрения относно търговската политика на Клуба и по този начин е увреждала неговия бизнес.

“Съдът намира, че намесата е била насочена към защита на репутацията и правата на другите – законни цели по смисъла на чл. 10, т. 2.”

3. “Необходима в едно демократично общество”

Жалбоподателите твърдят, че постановената забрана не би могла да се разглежда като “необходима в едно демократично общество”. Комисията се е съгласила с това становище.

Правителството обаче го оспорва. Според него, публикуваната на 20 ноември 1975 г. статия не е допринесла за откриване на дебат, интересуващ обществото като цяло, а е била част от незаконна конкурентна стратегия, насочена към освобождаване на пазара на козметика от опасен конкурент на специализираните търговци. Авторът на статията имал за цел, като възприел агресивна тактика и действал по начин, противоречащ на обичайната практика, да увеличи конкурентноспособността на тези търговци. Федералният съд и федералният Конституционен съд постановили своите решения в съответствие с установената съдебна практика, като преценили всички интереси. Правителството твърди освен това, че в областта на конкуренцията държавите имат широка дискреционна власт, за да държат сметка за специфичното положение на националните пазари и, в този случай, за националното разбиране за добросъвестността в търговията. Изявленията, направени за “целите на конкуренцията”, попадат по негово мнение извън основното ядро, защитавано от свободата на словото, и се ползват с по-ниско равнище на закрила, отколкото други “идеи” или “информация”.

Съдът припомня възприетите в практиката му принципи относно свободата на договарящите държави на преценка за съществуването и степента на необходимост от намеса. “Такава свобода на преценка е значителна по търговските въпроси и особено в една толкова сложна и променяща се област, каквато е нелоялната конкуренция. В противен случай Европейският съд по правата на човека би трябвало да предприема преразглеждане на фактите и на всички обстоятелства по всяко отделно дело. Съдът трябва да ограничи своята преценка само до въпроса дали взетите на национално равнище мерки са оправдани по принцип и пропорционални.” (...)

“Националните съдилища наистина са преценили противоположните интереси в разглеждания случай. В своите решения от 2 юли 1976 г. и 31 март 1977 г. Хамбургският районен съд и областният апелативен съд изрично са се позовали на свободата на изразяване и свободата на печата, така както са гарантирани от чл. 5 на Конституцията, а Федералният конституционен съд в своето решение от 9 февруари 1983 г. е разгледал делото с оглед на тази разпоредба. Федералният върховен съд е основал решението си от 16 януари 1980 г. на преждевременния характер на въпросната публикация и на отсъствието на достатъчно основания за довеждане до знанието на публиката чрез информационен бюлетин на един изолиран случай. Като е сторил това, той е взел пред вид правата и законните интереси, заслужаващи закрила.

В условията на пазарна икономика, едно предприятие, което започва бизнес, неизменно се излага на близкото наблюдение на дейността му от страна на неговите конкуренти. Неговата търговска стратегия и начинът, по който изпълнява поетите задължения, може да дадат повод за критика от страна на потребителите и на специализирания печат. С цел да изпълнява тази своя задача, специализираният печат трябва да бъде в състояние да разкрива факти, които биха могли да

представяват интерес за неговите читатели, и по този начин да допринеса за прозрачността в търговската дейност.

Все пак, дори и публикуването на материали, които са верни и описват действителни случаи, може при определени обстоятелства да бъде забранено: задължението да се уважава личната сфера на другите или задължението да се уважава конфиденциалността на определена търговска информация са примери в това отношение. Освен това, една вярна констатация може да бъде и често е придружена от допълнителни бележки, оценъчни съждения, предположения или дори инсинуации. Трябва да бъде признато също така, че един изолиран случай може да изисква по-щателно проучване, преди да бъде доведен до знанието на обществеността. В противен случай акуратното описание на един такъв инцидент може да създаде грешното впечатление, че той е доказателство за принципна практика. Всички тези фактори могат да допринесат при преценката на изявленията, направени в търговския контекст, и задача най-вече на националните съдилища е да решат кои изявления са допустими и кои не са.

В разглеждания случай статията е била написана в търговски контекст. Маркт Интерн сам по себе си не е бил конкурент по отношение на Клуба, но е възнамерявал – законно – да защитава интересите на аптекарите и търговците на дребно на козметични продукти. Самата статия безспорно е съдържала някои верни констатации, но тя също така е изразявала съмнения за това, дали може да се има доверие на Клуба, и е апелирала към читателите да съобщават за “подобни случаи” в един момент, когато Клубът е обещал да проведе надлежно разследване на единствения изнесен случай.

Според Федералния съд, по времето на публикацията не е имало достатъчно причини да се дава информация за случая. Клубът се съгласил да предприеме незабавно разследване с цел да изясни положението. Нещо повече, след като те самите описали отговора на Клуба като временен, жалбоподателите били наясно, че критиката не би могла да бъде напълно оправдана, преди да се потърси по-нататъшно изясняване. По мнение на Федералния съд те следователно трябвало да имат предвид, че подобна преждевременна публикация за случая ще се отрази неблагоприятно върху бизнеса на Клуба, тъй като е давала на специализираните търговци на дребно ефективен аргумент, който са могли да използват срещу Клуба пред клиентите и който е можел да бъде използван, дори и ако инцидентът се окаже изолиран случай.

В светлината на тези констатации и като се имат предвид задълженията и отговорностите, свързани със свободите, гарантирани от чл. 10, не може да се каже, че окончателното решение на Федералния съд (потвърдено от конституционна гледна точка от Федералния конституционен съд) е преминало границите на свободата на преценка, която е оставена на националните органи. Очевидно е, че може да има различни становища по въпроса дали реакцията на Федералния съд е била подходяща и дали изявленията, направени в конкретния случай от Маркт Интерн, би трябвало да бъдат разрешавани или толерирани. Европейският съд по правата на човека обаче не може да замести преценката на националните съдилища в този случай, в който те на разумни основания са преценили, че ограниченията са необходими.”

Съдът приема, че няма нарушение на чл. 10.¹

¹ Решението е взето с 9 на 9 гласа, при решаващ глас на председателя.